OPEN MONUMENTEN DAG 2015

WILLIGE LANGERAK

Een kern met hart voor Natuur en Cultuur

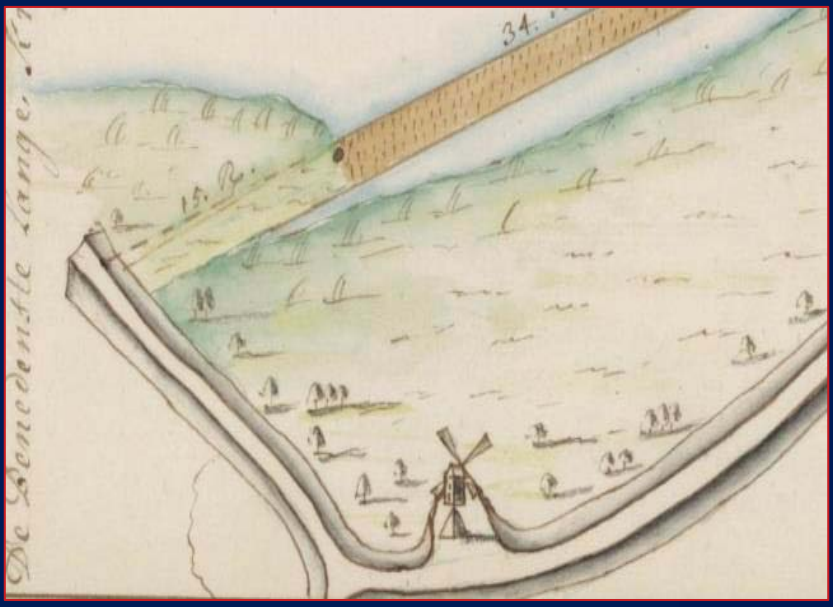

Willige Langerak, een kern met hart voor Natuur en Cultuur

Voorwoord

Met trots presenteren we u het historische boekje over de kern Willige Langerak; een nieuwe uitgave in de serie publicaties die Stichting Kunst en Cultuur Lopik samenstelt over de kern die tijdens de Open Monumentendag centraal staat. In 2015 is dat de kern Willige Langerak. In nauwe samenwerking met de Buurtvereniging is een prachtig programma opgesteld waarbij het nationale thema voor 2015, Kunst en Ambacht, volledig tot zijn recht komt.

Dit boekje start met een korte beschrijving van enkele mijlpalen en verhalen uit de geschiedenis van Willige Langeraken. Daarna vindt u informatie over de te bezoeken locaties en de kunst en ambachten die daar te zien zijn.

Heel veel dank aan de enthousiaste en creatieve leden van de buurtvereniging. Zij hebben met veel ideeën, verhalen en het betrekken van de inwoners en vele kunstenaars en ambachtslieden een bijzondere invulling van deze dag mogelijk gemaakt. De buurtvereniging bestaat dit jaar 40 jaar en dat houdt in dat deze Open Monumentendag ook een extra feestelijk tintje heeft.

Dank aan de schrijvers en samenstellers van deze uitgave. Dank aan de sponsoren, door hun bijdragen konden we deze uitgave in kleur realiseren. Complimenten aan alle inwoners van deze actieve kern die met elkaar deze dag mogelijk maken.

We wensen u allen veel genoegen met het bezoek aan Willige Langerak: ***De kern met hart voor Natuur en Cultuur.***

Dieny Scheffer,
Voorzitter Stichting Kunst en Cultuur Lopik

Welkom

Namens de buurtvereniging heet ik u van harte welkom in ons mooie Willige Langerak. Een kern, die bekend staat om saamhorigheid en verbondenheid met de natuur en met elkaar. Zelfs na wijzigingen van de gemeentelijke grenzen in 1970, waardoor een deel van de kern nu bij Schoonhoven hoort.

De buurtvereniging speelt een centrale rol. Met trots mogen wij zeggen dat we met 223 leden een levendige buurtvereniging zijn die jaarlijks veel organiseert. Naast het 40-jarige jubileum, dat we in augustus met elkaar hebben gevierd, organiseren we dit jaar ook de Open Monumentendag met het thema 'Kunst & Ambacht'.

Ambacht is ons niet vreemd. Vele ambachten werden hier in het verleden en ook nog in het heden uitgevoerd. Vandaag hebben we vier locaties voor u ter beschikking gesteld waar u een stukje historie en diverse ambachten kunt bekijken: Museum de Wielewaal, lunchroom Wilgensprong, de Openbare School en School met de Bijbel (buurthuis).

Lunchen met achtergrondmuziek van de band SAHDW) kunt u vanaf 12:00 uur. In het buurthuis hebben we voor u een tentoonstelling van historische foto's van de beide scholen. Maar, vergeet u ook vooral niet om een bezoekje te brengen aan de Nederlandse Hervormde Kerk aan de Montignylaan, die vandaag speciaal voor u open is gesteld.

Mijn speciale dank gaat uit naar de Stichting Kunst & Cultuur Lopik, de sponsoren die het boekje mede mogelijk hebben gemaakt, de ambachtslieden en alle vrijwilligers en locatiehouders van de buurtvereniging.

Sandra Swinkels,
Voorzitter buurtvereniging Willige Langerak

De ontstaansgeschiedenis van Willige Langerak

Wildernis

Voor de jaartelling stroomde de Neder-Rijn vrij door het Zuiden van de provincie Utrecht. De kronkelende rivier trad regelmatig buiten haar oevers en zette daarbij dikke lagen riviersediment af. Dichtbij de bedding vormden zich zandige oeverwallen. Daarachter lagen de komgebieden waarin fijne kleideeltjes en slib bezonken. Door de voortdurende afzettingen in de binnenbochten en erosie in de buitenbochten, verplaatste de rivier zich gaandeweg. De oeverwallen en dichtgeslibde beddingen bleven achter als hogere "stroomruggen" in het landschap. Hierop ontstond een ondoordringbare wildernis met dichte vloedbossen van elzen, wilgen en populieren in de kommen en essen- en iepenbossen op de stroomruggen. Er zijn enkele sporen van vroege bewoning op de stroomruggen, maar de dikke rivierafzettingen geven niet veel geheimen prijs. De moerassige kommen waren totaal ongeschikt voor bewoning.

De grote ontginning

In de Middeleeuwen nam de bevolking sterk toe waardoor de behoefte aan voedingsmiddelen steeg. Het landbouwareaal was niet voldoende waardoor men ook interesse kreeg in de minder makkelijk te ontginnen wildernis in het rivierengebied. Deze woeste gronden waren eigendom van de Duitse Keizer, die deze in de tiende eeuw schonk aan zijn leenmannen, de graaf van Holland en de bisschop van Utrecht. In de elfde eeuw startte de bisschop van Utrecht met grootschalige systematische ontginningen. Ontginningsblokken werden uitgegeven aan "copers" die als een soort concessiehouders de ontginningen organiseerden door kolonisten te ronselen. Deze veelal nog horige boeren verkregen hun vrijheid door een eigen lap grond te bewerken onder jaarlijkse betaling van een tiende deel van de opbrengst. Het gehele blok wordt ook wel een "cope" genoemd. Deze term is in veel namen van ontginningen nog terug te vinden, deze eindigen dan op "cop", "koop" of "schop", zoals bijvoorbeeld Benschop en Willeskop.

In de gemeente Lopik zijn 5 copes ontwikkeld: die van Lopik, Cabauw, Willige Langerak, Benschop en Polsbroek. De exacte dateringen hiervan zijn niet bekend. Als eerste werd het blok Lopik ontgonnen, waarschijnlijk in het midden van de elfde eeuw.

De ontginningsas vormde het natuurlijke veenstroompje de Lobeke, de huidige Lopikerwetering, die door een gegraven watergang (de Graaf) verbonden werd met de Enge IJssel.

Niet lang daarna is ook Willige Langerak ontgonnen, op zijn laatst in de twaalfde eeuw, waarbij de Lek als uitgangspunt werd genomen.

Polderbeheer

Om de kostbare ontginningen mogelijk te maken en beter te beschermen werden tegen het einde van de elfde en in de eerste helft van de 12de eeuw (lage) kaden aangelegd, waarbij deels de natuurlijk oeverwallen werden gebruikt.

Het onderhoud van de kaden, weteringen en wegen in de cope-ontginningen kwamen ten laste van de grondbezitters binnen de polder, die de aan hun hoeve grenzende (water)wegen en kades moesten onderhouden. Het polderbestuur werd uitgevoerd door het bestuur van het gerecht (voorloper van de gemeentes) en zorgde voor de omslag van de gemeenschappelijke kosten. In ruil voor zijn bijdrage had de grondbezitter stemrecht op de vergaderingen van de ingelanden of geërfden. De ingelandenvergadering controleerde de financiën en koos de personen die samen met de schout de schouw voerden, een inspectie van de waterwerken die tweemaal per jaar plaats vond. Als het grondgebied van het gerecht en de polder niet overeenkwamen of de polder meerdere gerechten omvatte, ontstond de behoefte aan een apart bestuur voor de waterhuishouding: het waterschap. De waterschappen waren de eerste democratische publiekrechtelijke organen in Nederland.

Uitwateringsgemeenschap Willige Langerak en Cabauw

Het is aannemelijk dat in het begin het overtollige water van de polder Willige Langerak via de Tiendwetering rechtstreeks op de Lek werd afgevoerd. Maar al snel werd de, langs de zuidgrens van Cabauw en Zuid Zevender gelegen Broekdijkerwetering of Broeik, de hoofwatergang die het water afvoerde naar de Zevender, een voortzetting van de Lobeke (nu Lopikerwetering) die via Schoonhoven op de Lek uitwaterde. Door oxidatie en inklinking daalde de bodem echter steeds meer en aan het eind van de 13de eeuw werd de lozing van het overtollige water naar de Zevender steeds moeilijker. Als oplossing dacht men aan afwatering op de Vlist en daarmee op de Hollandse IJssel, vanwege het lagere waterpeil van deze stromen. In het jaar 1272 sluiten Wouter, heer van Goye en Langerak en Frederik van Zevender een overeenkomst met Herberen van der Lede, heer van Haastrecht en Vlist, die het recht van "ewige waterganck" verleende ten behoeve van de polders van (Willige) Langerak, Cabauw, Zuid-Zevender en Vijfhoeven. Zo werd in 1272 de grondslag gelegd voor een gemeenschappelijke afwatering van de genoemde polders en volgde in 1274 de vorming van de uitwateringsgemeenschap tussen deze polders, als één van de eerste in de Stichtse Rijnlanden. Deze samenwerking bleef voortduren ook nadat Vijfhoeven, Cabauw en Zuid Zevender tot Holland gingen behoren, terwijl Willige Langerak tot Utrecht bleef behoren. Ondanks de politieke scheiding werd een onmiskenbaar gemeenschappelijk belang gezien in de bestrijding van wateroverlast en bleef men daarnaar (gezamenlijk) handelen, alhoewel het nog tot 1927 zou duren tot de vier polders formeel in één waterschap werden verenigd.

Het wonder van Zevender

Nadat in 1272 het recht was verkregen om op de Vlist te lozen moest dit ook nog daadwerkelijk tot stand worden gebracht. Hiervoor moest het water echter de Zevender oversteken, maar hoe breng je zo'n kruising van watergangen tot stand? In de periode rond 1280/1285 werd een hoogstandje van technisch vernuft gerealiseerd door een gemetselde stenen duiker onder het hoger gelegen vaarwater van de Zevender aan te leggen. Een voor die tijd unieke prestatie die prompt in waterstaatskringen tot "Het Wonder van Zevender" werd gedoopt (meer bekend als "Het wonder van Schoonhoven"). In 1954 werd de provinciale rondweg aangelegd en moest de duiker 80 m. oostwaarts worden verplaatst. Het is nu een betonnen grondduiker met de naam "Het nieuwe Wonder van Schoonhoven".

Windbemaling

Vanaf 1450 worden de eerste watermolens in de Lopikerwaard gebouwd. In 1494 wordt voor het eerst melding gemaakt van een molen in de gecombineerde polder van Willige Langerak, Cabauw, Zuid Zevender en Vijfhoven. Dit was toen Haastrecht klaagde dat "heurluyder buyrluyden" waaronder "Langerack en Cabauw", "ondergemaelt hebben ende dagelicx ondermalen mit heure watermolens". Maar waarschijnlijk was deze molen er al eerder.

De eerste molen stond in het poldertje Hofland dat tot Schoonhoven behoorde en heette dan ook de "Hoflandse molen". Op een gegeven moment was de situatie daar echter zodanig verslechterd dat er versterking nodig was. Er moesten nogal wat bezwaren worden overwonnen van de ingelanden van Bergambacht, de Vlist en Bonrepas waardoor de kwestie door het Hof van Holland werd behandeld. Dit rechtscollege besloot op 27 januari 1569 dat de gecombineerde polders van Willige Langerak c.a. onder bepaalde voorwaarden een tweede molen mochten bouwen. Deze kwam op Zevenders grondgebied te staan ten noorden van de Hoflandse molen. Waarschijnlijk zijn de molens daarna verschillende malen vervangen of gerenoveerd.

De beide wipwatermolens van het waterschap Willige Langerak c.a. Op de voorgrond de Hoflandse of Eerste molen (afgebroken in 1928). Daarachter de tweede molen (afgebroken in 1928). Beide molens hebben een rietgedekte vierkante ondertoren en zijn uitgerust met een scheprad en zetelkruier.

Tot 1870 is de bemaling van de Lopikerwaard uitsluitend met windkracht uitgevoerd. Hiertoe waren er 40 molens waarvan er 18 binnen de Lopikerwaard stonden en 22 in de Krimpenerwaard. Vanaf 1870 werd overgegaan op mechanische bemaling.

De molens van Willige Langerak werden in 1927 door het elektrische gemaal K. Vink vervangen. Tot 1986 is het water van Willige Langerak naar de Vlist geleid, tot het gemaal de Koekoek de functie overnam en het water rechtstreeks naar de Lek werd afgevoerd.

De Lekdijk en Graaf Floris IV

Bij Wijk bij Duurstede gaat de Neder-Rijn over in de Lek. Ooit stroomde de Rijn hiervandaan via de Kromme Rijn - destijds een grote rivier- langs Utrecht, om bij Katwijk in de Noordzee uit te monden. De Lek was toen slechts een ondergeschikte nevenstroom. In 1122 werd de Kromme Rijn afgedamd omdat scheepvaart bemoeilijkt werd door verzanding en de wateroverlast uit deze rivier een obstakel vormde voor de ontginningen in dat gebied. Het water van de Neder-Rijn moest zich vervolgens een weg zoeken door de Lek en de Hollandse IJssel, die toen nog in open verbinding stond met de Lek, met alle gevolgen van dien.

Na grote overstromingen in 1183, 1230 en 1233 schoot graaf Floris IV van Holland, zijn broer bisschop Otto III van Utrecht te hulp, door het herstel en verzwaren van de dijk te financieren, inclusief het doortrekken hiervan tot aan Schoonhoven. Graaf Floris stelde daarbij als voorwaarde dat de bisschop van Utrecht de zorg voor het onderhoud van de dijk op zich zou nemen. Dit betekende in de praktijk dat dit werk bij de ingelanden kwam te liggen. Deze zullen ook bij de aanleg van de dijk zijn opgetrommeld. De werkzaamheden werden gerealiseerd rond 1235. Hierdoor ontstond een aaneengesloten waterkering van Amerongen tot Schoonhoven. Floris zelf was toen helaas net overleden. De rol van Graaf Floris IV bij de Lekdijk is voldoende reden om de verbinding van de Lekdijk naar de Tiendweg naar hem te vernoemen!

Graaf Floris IV

Floris IV werd geboren op 24 augustus 1210 als zoon van Willem I en Aleid van Gelre. Hij was elf jaar toen hij, na het overlijden van zijn vader, graaf van Holland werd. Hij stond enkele maanden onder de voogdij van graaf Boudewijn van Bentheim tot hij op zijn twaalfde meerderjarig werd. Op 14-jarige leeftijd trouwde hij met Machteld van Brabant, met wie hij zes kinderen kreeg, van wie Floris' opvolger Willem II de bekendste is. Floris IV breidde zijn gebied uit met het Land van Altena (Noord-Brabant). Een expeditie tegen Drenthe mislukte. Verder vocht hij in een oorlog tegen de Duitse Stedingers. In 1230 liet hij een bescheiden kasteel bouwen in het huidige Den Haag, op de plek van een hofstede. Vermoedelijk is dit de locatie van het huidige Binnenhof. In 1234 nam Floris IV deel aan een toernooi in het Noord-Franse Corbie. Hij kwam hierbij om het leven. Over zijn dood bestaat een romantische overlevering, waarvan niet duidelijk is of dit waar is. Hij zou op het toernooi veel indruk hebben gemaakt op gravin Mathilde II van Boulogne, die haar gevoelens uitte in een liefdesbrief. Dit zinde haar jaloerse echtgenoot Filips Hurepel, die ook deelnam aan het toernooi, totaal niet en deze stak Floris dood. Floris IV is 24 jaar oud geworden. Hij werd begraven in de Abdij van Rijnsburg.

IJssel afgedamd bij Klaphek

Door de bedijking en ontginningen verminderde de natuurlijke bufferwerking van de komgebieden en werd neerslag sneller naar de rivier afgevoerd. Vooral Holland kreeg hierdoor steeds meer met wateroverlast te maken. In 1285 besloot Graaf Floris V (zoon van Willem II en kleinzoon van Floris IV) ook de Hollandse IJssel af te dammen. Deze dam werd aangelegd bij de verdwenen middeleeuwse nederzetting Hoppenesse, nu bekend als het Klaphek, ten westen van Vreeswijk. Al het water van de Neder-Rijn stroomde nu dus door de Lek.

Hoogheemraadschap

Voor de onderhoud van deze dijk riep de bisschop een bovenlokaal dijkgraafschap uit voor het gebied van de Lekdijk in het Nedersticht en de dijken langs de IJssel. De dijkgraaf schouwde samen met de colleges van heemraden, die op lokaal niveau opereerden, de dijken in zijn gebied. Na overstromingen bij Vreeswijk en Jaarsveld in 1321, 1322 en 1324 werden de latere Hoogheemraadschappen van de Lekdijk Bovendams (in 1323) en van de Lekdijk Benedendams (in 1328) opgericht. Dit laatste hoogheemraadschap was verantwoordelijk voor de dijk vanaf het Klaphek tot Schoonhoven. De lokale waterschappen bleven verantwoordelijk voor de afwatering en waterwerken van de polders, het hoogheemraadschap hield toezicht op de staat van de Lekdijk en was verantwoordelijk voor belangrijke werken aan de dijk zoals verzwaringen, het aanleggen van hoofden en kribben.

Onderhoud van de Lekdijk

De kades en dijken werden onderhouden door de ingelanden die aan de dijk woonden. In de schouwbrief of keur werd bepaald wat het verplichte onderhoud inhield, bijvoorbeeld op hoogte houden van de dijk, opvullen van gaten etc. Het groot onderhoud werd door alle ingelanden betaald en door het waterschap uitgevoerd.

Om te bepalen wie welk deel van de dijk moest onderhouden, werd deze verdeeld in een aantal stukken of “slagen”, waarbij elke hoeve verantwoordelijk was voor het onderhoud van een (dijk)slag. Dit wordt verhoefslaging genoemd.

In 1699 liet het Hoogheemraadschap genummerde eikenhouten palen plaatsen aan de oostgrens van iedere dijkplichtige eigenaar. Vanaf 1838 werden deze vervangen door de duurzamere “blauwe stenen” van Belgisch hardsteen, die bijna altijd in het verlengde van een scheisloot zijn te vinden. Hierin is het nummer gebeiteld. Soms waren eigendommen inmiddels samengevoegd en zijn opeenvolgende nummers vermeld; soms waren eigendommen verdeeld en ontstonden A en B toevoegingen. Tegenwoordig wordt met kadastrale nummering gewerkt. De meeste dijkslagpalen zijn gespaard gebleven en overal langs de Lekdijk herinneren zij aan de schouwvoering uit het verleden.

Het gemeentelijke wedervaren van Willige Langerak

Het grondgebied

Het grondgebied van de voormalige gemeente Willige Langerak ten noorden en van de gemeente Langerak ten zuiden van de Lek, vormden samen de heerlijkheid Langerak. De oostelijke en westelijk grenzen van beide gebieden, sluiten nauwkeurig bij elkaar aan en zelfs de verkaveling is, wat het middengedeelte betreft, vrijwel gelijk gericht. Men zou hieruit kunnen afleiden dat de ontginning gelijktijdig en volgens een zelfde patroon is uitgevoerd.

De eerste vermelding van het bestaan van Willige Langerak dateert uit de akte van 1272 inzake de watergang naar de Vlist als genoemd onder het kopje “Uitwateringsgemeenschap”. Uit deze akte is ook op te maken dat Willige Langerak toen al een parochiekerk had, wat erop wijst dat het een behoorlijk inwonerstal had. Men vermoedt dat Willige Langerak al voor de grote ontginningen bewoning kende alhoewel dat niet onomstotelijk is bewezen. Het staat wel vast dat er tussen de kerk van Willige Langerak en Schoonhoven in eerste instantie meer bebouwing was dan later. Mogelijk dateert deze deels al van vóór het ontstaan van de zilverstad. De parochiekerk van Schoonhoven wordt voor het eerst vermeld in 1354, dus later dan de eerste vermelding van die van Willige Langerak in 1272. Van ouds behoorden de Schoonhovense huizen ten oosten van de Zevender tot de parochie Willige Langerak.

De kaart van Jacob van Deventer toont aan dat omstreeks 1558 tussen de Langerakse kerk en de Lekdijk een gesloten bebouwing bestond. Die werd in de oorlog tegen de Fransen in 1672-1673 vernietigd en naderhand niet meer geheel herbouwd. Ook is te zien dat de kerk omgeven was door water, dus een soort gracht(je) had. De weg naar de dijk liep toen nog recht en heette Kerksteeg.

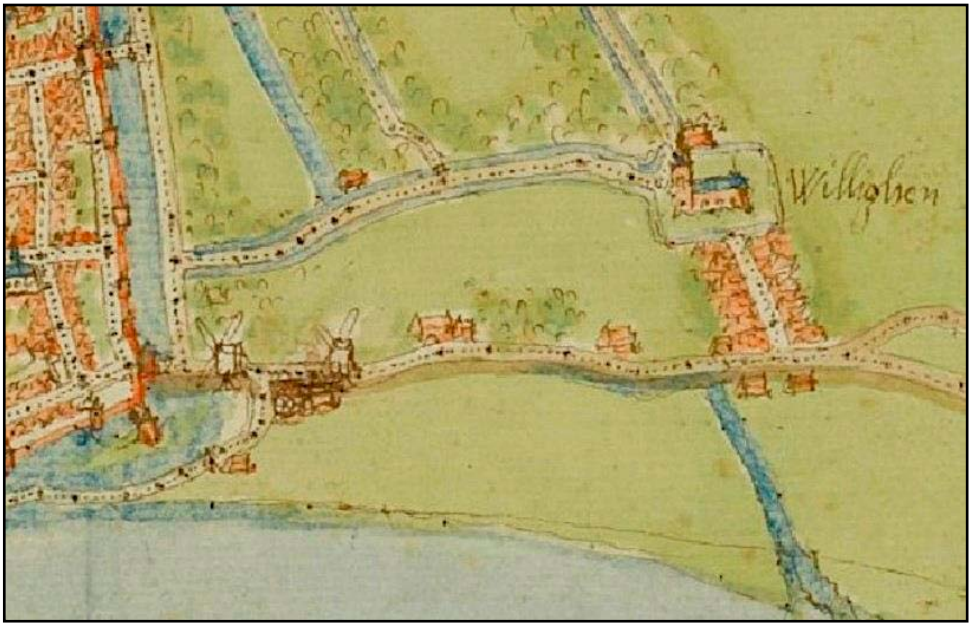

Fragment van een kaart van Jacob van Deventer. Schoonhoven en Willige Langerak, 1558.

Oorlog en tegenspoed

Dijkdoorbraak 16de eeuw

In 1582 werd Schoonhoven gefortificeerd (van een vestingwerk voorzien). Ten oosten van de huidige Graaf Floris IV weg werd een kleiterp tegen de dijk aangelegd met daarop een Batterij (bij elkaar horend geschut). Dan vindt tussen de weg en de batterij in 1595 een grote dijkdoorbraak plaats. Het water dat hier met grote kracht doorheen stortte, sloeg een groot gat in de grond en vormde een wiel. Deze wiel met een fraaie waterplas bestaat nog steeds en noemt men ter plaatse ook wel de Waai, de Waaikuil of 't Gat (zie foto achterkant van dit boekje).

Oorlog 17de eeuw

In het "rampjaar" 1672 werd in opdracht van de Prins van Oranje ten oosten van Schoonhoven de Hollandse waterlinie in gereedheid gebracht om de oprukkende Franse troepen onder Lodewijk XIV een halt toe te roepen.

Op 14 juni weten 400 à 500 met hooivorken en rieken gewapende boeren uit Willige Langerak het doorsteken van de dijk bij hun dorp nog te verhinderen. Op 15 juni groeit dit boerenleger met versterking van elders uit de Lopikerwaard aan tot wel 1.000 man, maar op 18 juni weten de in Schoonhoven gelegerde Spaanse troepen onder leiding van de Markies van Louvignes het verzet te breken na het lossen van enkele schoten. De dijk werd op 3 plaatsen doorgestoken.

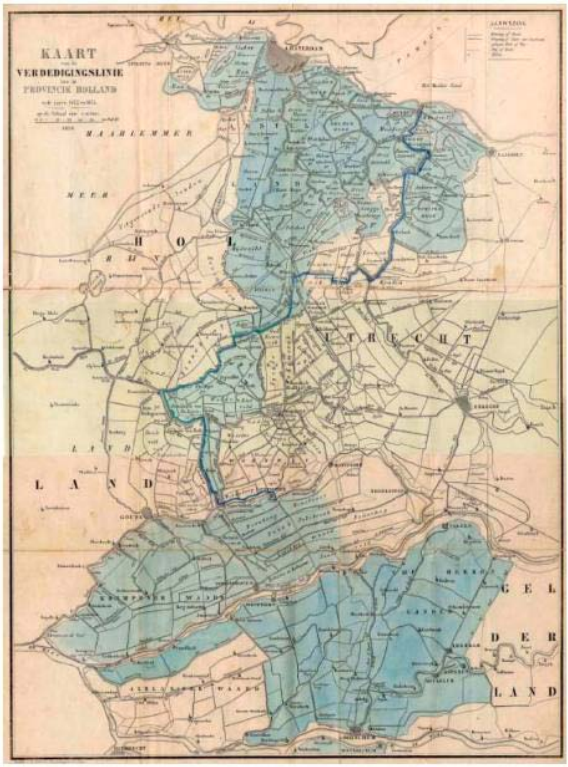

Kaart van de Oude Hollandse Waterlinie. De Lopikerwaard valt in kom 3: Inundatie tussen de Lek bij Schoonhoven en de Hollandsche IJssel bij Goejanverwellesluis

Vervolgens werd op 19 juni alle bebouwing inclusief (de toren van) de kerk afgebroken of in de as gelegd om een vrij schootsveld voor de vestingstad Schoonhoven te realiseren, waarin de vijand zich niet kon verschuilen. Op 25 juni werd Jaarsveld door de Fransen bezet en het kasteel Veldenstein verwoest. Maar de waterlinie houdt stand. Het hart van Holland is beschermd, de ellende voor de bevolking van Willige Langerak is echter groot.

Ook in groter verband ging het bergafwaarts. De grote militaire inspanningen hadden de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden (te) veel geld gekost. Dit luidde een economische neergang en het einde van de Gouden Eeuw in.

Op deze schoolplaat gemaakt door Jan Hoynck van Papendrecht zien we Willem lll in het rampjaar 1672. Hij inspecteert hier de Hollandse Waterlinie.

Tegenspoed in de 18de eeuw

De inwoners van Willige Langerak hadden ten gevolge van de Franse oorlog zo veel schade geleden, dat zij pas in het begin van de achttiende eeuw aan het herstel van het kerkgebouw konden beginnen. In deze eeuw kon het dorp evenmin op adem komen. In de nacht van 21 op 22 januari 1726 brak de Lekdijk op drie plaatsen door, onder ander nabij de korenmolen van Willige Langerak. Alles kwam onder water te staan.

Rond 1740 teisterde de runderpest de veestapel zo hevig, dat veel boeren verarmden en sommigen volkomen ten onder gingen. Niet lang daarna, op 23 maart 1751, brak de dijk bij Jaarsveld op twee plaatsen door en stond opnieuw alles onder water. Nauwelijks was men deze ramp te boven, toen de dijk in 1760 bij Bergstoep onder Bergambacht bezweek en de Krimpener- en Lopikerwaarden voor de derde keer grotendeels blank kwam te staan.

In 1794 trekken de Franse troepen onder Pichegru ons land binnen. De waterlinie vormde deze keer geen onneembaar obstakel, omdat door de strenge vorst zelfs de rivieren bevroren waren en dus ook het stilstaande water van de linie. Holland komt onder Frans bestuur.

Willige Langerak, dat 672 morgen (ongeveer 570 hectare) groot was, telde in 1632 233 inwoners en in 1811 329 (waarvan 284 Hervormden en 45 Rooms-Katholieken). In bijna twee eeuwen was het inwonertal dus nauwelijks toegenomen.

Het bestuur

De heerlijkheid van Willige Langerak en Langerak ten Zuiden van de Lek behoorden tot de Hagesteinse lenen (later Vianen) van het geslacht Uten Goye, welke lenen waren door de Bisschop van Utrecht. Aan de heer van Willige Langerak kwamen uit hoofde van de leen heerlijke rechten toe zoals o.a. het recht van benoeming van de predikant, doodgraver, schoolmeester en de schout; het recht op de tienden (winstbelasting op oogst); visrecht (later geschonken aan de armen van Willige Langerak); zalmvisserij op de Lek en zwanendrift (dons). In de Stichtse leenprotocollen werd de heerlijkheid omschreven als inhoudende dagelijks gerecht, tijns en tienden, visserij inde Lek en veer over de Lek met mannen en alle toebehoren

Gerechten

Het dorpsbestuur van Willige Langerak was op dezelfde wijze samengesteld als in de meeste andere gerechten in de omtrek. De eerder genoemde akte van 1272 spreekt van "heemraden". Dat waren de bestuurders, die met de polderzaken waren belast. In 1469 werden zij, wanneer het zaken van heemrecht betrof, gezworenen genoemd, net zoals in Lopik.

Het bestaan van een burengerecht, voor de lage rechtspraak, kan worden afgeleid uit een verzoek van de weduwe van Reijnier van Aeswijn, vrouwe van Willige Langerak uit 1530 aan Karel V, om aan haar dorp schepenrecht te willen verlenen. Nadat haar verzoek was ingewilligd spraken er voortaan zeven schepenen, onder leiding van de schout, recht over kleine vergrijpen, geschillen tussen burgers en eenvoudige zaken. Bij de geschillen moet men denken aan een achterstallige betaling van kruidenierswaren of huur en bij kleine vergrijpen bijvoorbeeld aan een ruzie in het dorpscafé met beperkte schade en verwondingen.

De vrijwillige of civiele rechtspraak behoorde eveneens tot de taken van schout en schepenen. Daartoe rekenen we de zaken die tegenwoordig voor de notaris geregeld worden. Men stapte uit vrije wil naar het gerecht om daar een testament, een boedelscheiding of een verkoopakte te laten opmaken. Verder werden er voor de schout en schepenen huwelijken gesloten. Ook als ze optraden als dorpsbestuurders werden zij voortaan schepenen genoemd. Uit hun midden werden jaarlijks twee buurmeesters benoemd, die onder meer de geldzaken van het dorp behartigden. Merkwaardig was het recht van Schoonhoven om een stadsgenoot als derde buurmeester of gecommitteerde aan te wijzen. Deze afgevaardigde was aanwezig bij verschillende bestuurshandelingen, zoals het afhoren van de binnenlandse rekening, het voeren van schouw en het houden van rechtsdagen.

Bestuurlijke wijzigingen en herindeling

Een belangrijke verandering op bestuurlijk gebied vond plaats in 1811. Nederland was sinds 1795 ingelijfd bij Frankrijk en men had zich hier nu te voegen naar de Franse opzet van het landsbestuur. Daarmee was ook een einde gekomen aan de heerlijke rechten.
De gemeentelijke besturen kregen er verschillende taken bij, zoals burgerlijke stand en politie en er werd een vergaande eenheid in de administratie doorgevoerd. De functie van schout werd vervangen door die van "maire" en de hoge kosten van het bestuursapparaat van de gerechten moesten bestreden worden door schaalvergroting. Daarom werd Willige Langerak bij de grote "mairie" of gemeente Jaarsveld gevoegd. Na het vertrek van de Fransen in 1813 en de oprichting van het Koninkrijk der Nederlanden in 1815 werden de mairies in 1816 weer ontbonden. Er kwamen nieuwe gemeenten met de grenzen van de oude heerlijkheden, waardoor Willige Langerak weer zelfstandig werd.

In 1857 werden de tot dan ook zelfstandige gemeenten Cabauw en Zevender bij Willige Langerak gevoegd. Na deze wijziging brak voor wat betreft de gemeentelijke herindeling een tijd aan van bestuurlijke rust.

Pas na 86 jaar, in 1943, werden weer enkele gemeenten gecombineerd. Willige Langerak, Lopik en Jaarsveld gingen samen op in een nieuwe gemeente Lopik.

Twee kernen

Een ingrijpende splitsing vond plaats in 1970. Per 1 september van dat jaar is een gedeelte van Willige Langerak (de dorpskern) en het oude gerecht Zevender overgegaan van de gemeente Lopik naar Schoonhoven en daarmee naar de provincie Zuid-Holland.

Doordat de dorpskern van Willige Langerak geheel in het uitdijende Schoonhoven is opgegaan, is een geografisch bijzondere situatie ontstaan.

In de praktijk wordt het gedeelte van Willige Langerak dat in Schoonhoven ligt, niet meer als dorp of plaats beschouwd; de gemeente Schoonhoven noemt Willige Langerak nergens als kern.

Het onder de gemeente Lopik vallende buitengebied van Willige Langerak (met name de langgerekte Tiendweg en Lekdijk West tussen Schoonhoven en Lopik) hoewel beroofd van zijn dorpskern, wordt door de gemeente Lopik wél als kern beschouwd en wordt ook als zodanig aangeduid met een plaatsnaambord. Kerkelijk blijven de oude grenzen ongewijzigd.

De in 1975 opgerichte buurtvereniging verbindt de twee kernen weer met elkaar.

Wapen

Het wapen van Willige Langerak verenigt Utrechtse en Hollandse onderdelen. Wat de achtergrond hiervan is, is niet bekend. In ieder geval is in het tweede en derde kwartier het wapen van Utrecht afgebeeld. De kwartieren met de (Hollandse) leeuw met de blauwe barensteel lijken veel op het wapen van Langerak aan de overkant van de Lek, gebaseerd op dat van de familie Langerack, waarschijnlijk een tak van de familie Brederode. Het wapen van de Brederodes was weer afgeleid van de graven van Holland, maar dan met een barensteel op de leeuw. Een barensteel duidt op een nieuwe tak van de familie. De Brederodes beweerden van het Hollandse gravenhuis af te stammen via de Van Teylingens en lieten dit in hun wapen zien.

De gemeente Willige Langerak werd in 1943 heringedeeld bij de gemeente Lopik. Toen deze gemeente in 1948 een nieuw wapen kreeg, werden beide wapenvoorstellingen van Willige Langerak in het tweede en derde kwartier van het nieuwe wapen overgenomen. Na de gemeentelijk herindeling in 1989, waarbij Benschop en Polsbroek bij Lopik werden ingedeeld, heeft Lopik een nieuw wapen gekregen waarbij de wapenvoorstellingen van Willige Langerak zijn verdwenen.
Het wapen wordt nu alleen nog gebruikt door de buurtvereniging.

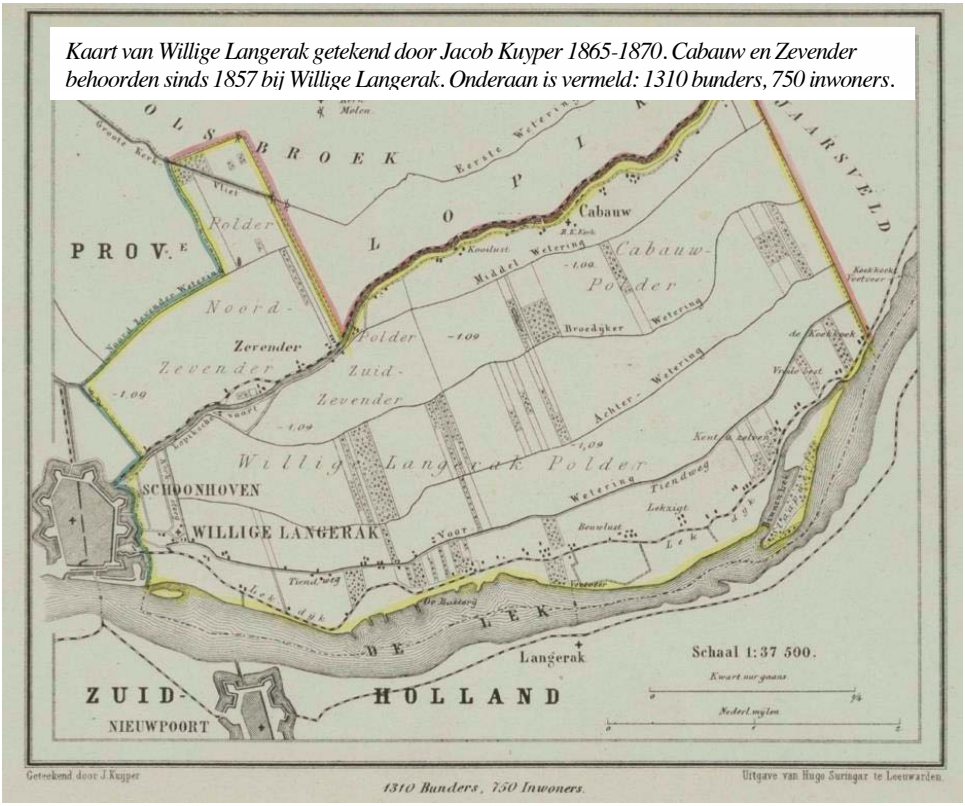

Kaart van Willige Langerak getekend door Jacob Kuyper 1865-1870. Cabauw en Zevender behoorden sinds 1857 bij Willige Langerak. Onderaan is vermeld: 1310 bunders, 750 inwoners.

Tiendweg

Een opmerkelijk verschijnsel in de Lopikerwaard en in de polders langs de Hollandse IJssel, vormen de tiendwegen met de daarlangs lopende tiendweteringen. Alle tiendwegen liggen op kades, maximaal op een kilometer afstand van, en parallel aan een rivierdijk. Hun hoge ligging bevorderde in natte perioden de begaanbaarheid. Ook in Willige Langerak en Jaarsveld lopen tiendwegen, evenwijdig aan de Lek. Maar wat voor functie heeft een tiendweg en waar komt de naam vandaan?

De naam Tiendweg zou volgens sommigen afgeleid zijn van de "tienden", een winstbelasting in natura ter hoogte van een tiende deel van de oogst. Het lijkt echter ondenkbaar dat de tiendwegen alleen werden aangelegd om de tienden naar de leenheer te transporteren.

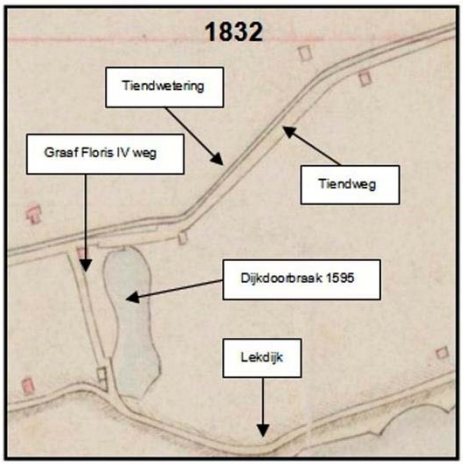

In het Middelnederlandsch Handwoordenboek (1932) wordt het woord "tien" (tiën, tijgen) verklaard als trekken, voortschuiven, sleuren, gaan, reizen. Een tiendweg was dus wellicht een tiënweg voor trekken van schepen of karren op de weg of de weteringen. Een andere betekenis van het woord "tien", is "tijgen", "zijgen" en "zuigen". Het wegzuigen van het water had betrekking op het afvoeren van het water . Zijgsloten en –kaden komen veel voor in de Lopikerwaard en werden naast boezems aangelegd om het daaruit lekkende water op te vangen. Ze staan ook wel bekend als kwelsloten en –kaden. Het is dan ook waarschijnlijk dat een tiendweg de functie had van kwelkade.

Een buitenbeentje

Alle tiendwegen hadden aan beide zijden tiendweteringen. De wetering aan de rivierzijde moest het kwelwater naar de hoofdwatergang afvoeren, terwijl die aan de landzijde diende voor de afwatering van de achtergelegen gronden. Behalve in de polder van Willige Langerak.

Hier werd deze vanouds alleen aan de noordzijde aangelegd. Men denkt dat de sloten van de weidegronden ooit rechtsreeks op de Lek loosden. Dit kan niet langer hebben geduurd dan tot 1235 toen door Graaf Floris IV de Lekdijk werd aangelegd. Vanaf dat moment zijn er duikers en bruggen in de Tiendweg gelegd.

Ook bijzonder is dat er bebouwing is verrezen aan de Tiendweg, in de meeste polders zijn de tiendwegen onbebouwd.

De korenmolen van Willige Langerak

Molenaars korenmolen Willige Langerak	
Glaude Jans	1694 – 1705
Arie Spaan	1705 – 1727
Willem de Pater (50%) & Bastiaen Leendertse Hooglander (50%)	1727 – 1737
Johannes de Geer (50%)	1731 – 1737
Willem van der Geer	- 1776
Anthony Noordanus Gerrit Herlaar	1776 - 1792
Benjamin Verveer	1792 – 1794
Lambertus Engelen	1794 – 1807

De eerste akte waarin de korenmolen te Willige Langerak ter sprake komt dateert van 18 juli 1694. De "korenmolen met huizing, staande op de Hogendijk ter hoogte van de Wiel", is dan eigendom van Glaude Jans, getrouwd met Maria Hendrix. De grond waarop de molen staat is eigendom van de weledele vrouw van Willige Langerak. In een andere akte van 1727 wordt het aan de heer te betalen windrecht van 25 gulden per jaar genoemd. Hoe dit bij de molen in Willige Langerak geregeld was weten we niet, maar gebruikelijk was dat de molenaar belasting (impost) moest betalen voor het malen, of eigenlijk voor het gebruiken van de wind (windvang). Hij moest een eed afleggen dat hij de afdracht correct zou uitvoeren. Deze eed moest "zwart malen" tegen gaan. Als tegenprestatie zorgde de landheer ervoor dat er rond de molen geen windbelemmering was. Er heerste een verbod op bebouwing en hoge bomen. Ingezetenen waren verplicht om hun graan op de molen van de landheer te laten malen (molendwang).

De verbannen molenaar

In 1727 koopt Willem Cornelis de Pater, als weduwnaar van Maeijken Spaen, samen met Bastiaan de Hooglander de korenmolen aan de dijk in WIllige Langerak voor 1700 guldens. Binnen twee jaar trouwt Willem de Pater de zus van zijn zakenpartner Bastiaan: Volkje Hooglander.

Het stel krijgt 7 kinderen, vier meiden en drie jongens. In 1731 doet Bastiaan Hooglander zijn deel van de molen over aan Johannes de Geer (een koopman in koren). De zaken gaan kennelijk goed, want in de jaren daarna koopt Willem diverse stukken land in de buurt van de molen. In 1750 koopt hij een windkorenmolen met 2 hondt boomgaardland in Jaarsveld. Deze molen is voor zijn nog minderjarige zoon Cornelis en de zijnen. (tekst Blok)

Maar het tij keert… Willem blijkt een belastingontduiker. In 1756 wordt hij, samen met een andere jongen betrapt bij het smokkelen van 2 zakken tarwemeel naar zijn zoon, bakker Cornelis de Pater te Jaarsveld. Deurwaarders aan de deur… Maar zijn vrouw weigert de molen te openen. Ze zegt geen sleutel te hebben. Zelf verschijnt hij niet. Op last van de schout opent de smid te molen. En jawel, ze vinden 14 zakken graan op de zolder van het huis en 2 hoopjes gerst, waarover geen impost op het gemaal is betaald.

Er komt een proces in Schoonhoven. Willem verschijnt weer niet zelf voor de rechtbank. Hij wordt veroordeeld voor meineed, bestempeld als eerloos en infaam en krijgt een boete van 100 guldens wegens smokkel, 300 guldens per zak graan, 400 guldens voor de hoopjes gerst, 500 guldens voor meineed, 600 guldens voor tegenwerking: een totaal van 5800 guldens. Of verbanning uit de Staten van Holland en Westfriesland. Willem de Pater 'kiest' voor het laatste. De korenmolen, huis, erf, meubilair, schuit en boomgaard worden openbaar verkocht. Willem vertrekt naar 't Waal. Zijn vrouw had zich daar in 1757 al ingeschreven. Twee jaar later vinden we Willem in Beesd. In Beesd treffen we ook familie aan van Willem's eerste vrouw: Maeyken Spaen. Willem overlijdt in 1782 in Beesd en wordt aldaar begraven.

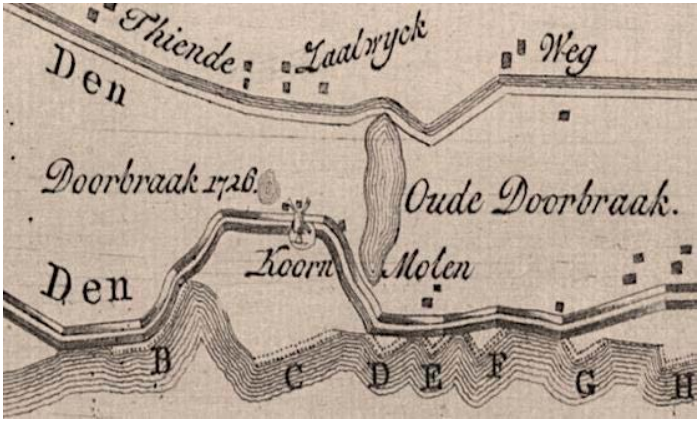

Op dit fragment van de "Generaale Landkaarte van den Loopickerwaard, gemeeten Ao. 1771 door D.W.C. Hattinga" is de positie van de korenmolen ingetekend dichtbij de plaats van de huidige Graaf Floris IV-weg en de wiel.
Zie ook de kaart van de "Benedenste lange krib" van het Hoogheemraadschap van den Lekdijk Benedendams waarop de korenmolen is ingetekend, op de voorkant van dit boekje.

Nijverheid en ambachten

Aan het begin van de ontginning was de Lopikerwaard gericht op akkerbouw waarbij o.a. gerst, rogge, tarwe, boekweit, spelt, en haver en zelfs hop werden verbouwd. Hennep was een belangrijk gewas. Deze werd verwerkt tot zeildoek en touw waarnaar grote vraag was tijdens de bloei van scheepvaart in de Gouden Eeuw. Door de inklinking van het land kwam het dalende maaiveld dicht boven het grondwaterpeil, waardoor het land minder geschikt werd voor akkerbouw. Men schakelde daarom meer en meer over naar veeteelt met wei en hooiland. Slechtere stukken, bijvoorbeeld binnendijkse grond met veel kwelwater, werden ingericht als grienden voor de oogst van wilgentenen, onder meer voor de fabricage van manden.

In Willige Langerak waren veel grienden. Vaak combineerde men dit met fruitcultuur omdat het seizoenswerk van beide goed op elkaar aansloot. Voor het werk in de grienden waren veel arbeiders nodig, die dus talrijk waren in Willige Langerak. Daar kwamen nog grondwerkers bij voor dijkwerkzaamheden en afgravingen in de uiterwaarden. De afgegraven klei werd gebruikt voor de productie van baksteen. In de 17de eeuw waren langs de Lek, vooral bij Jaarsveld, verschillende kleine steenovens. Ook de visserij speelde een belangrijke rol, onder meer werd er veel zalm gestoken. Hiervoor maakte men grote "schuttingen" van wilgentenen en –staken, die in de Lek werden geplaatst, met fuiken in enkele openingen waarin de zalm, die een uitweg zocht ,werd gevangen.

Ambachtslieden en winkeliers waren geconcentreerd in de kernen. Bij een middenstandsenquête die bij KB van 13 september 1908 was ingesteld, was de uitkomst voor Willige Langerak: 4 timmerlieden, 2 metselaars, 1 huisschilder, 1 klompenmaker, die tevens watermolenaar is, 1 kleermaker, 1 naaister, 2 schoenmakers, 1 smid, 1 bakker, 1 mandenmaker en 2 rietdekkers. Aangetekend werd dat allen gewoon lager onderwijs hadden genoten en hun vakkennis in de praktijk hadden verkregen. De ondernemers hielden een paar varkens of verrichten op tijden arbeid bij anderen, om in hun levensonderhoud te voorzien.

Handeldrijvende middenstand: 3 kooplieden in huishoudelijke artikelen, 2 in koloniale waren, 2 in manufacturen, meer juist aangeduid als venters; 3 veekooplieden. 1 handelaar in teen en fruit.

Conclusie van enquête: industrie en handel zijn in Willige Langerak van weinig betekenis, de bevolking bestaat vooral uit "den welvarende boerenstand en goede arbeidersstand".

Bedrijven en ambachten begin 20ste eeuw

Willige Langerak was kort voor het begin van de Tweede Wereldoorlog een buurt met boeren en daggelders. Voor veel zaken die dagelijks nodig waren, zorgden kleine middenstanders, bijna altijd zonder personeel en alleen met hulp van gezinsleden. Een klein gedeelte van het huis was ingericht als winkeltje, werkplaats of opslagruimte.

Alleen de bakker had wat meer ruimte nodig voor zijn bakoven en had ook een knecht om de broden en ander bakproducten langs de Dijk en Tiendweg uit te venten.

Voor de boer was de smid de belangrijkste ambachtsman. Hij verzorgde de hoeven van de paarden, herstelde de wagens en karren en alle gereedschappen die een boer nodig had. Tractoren waren er nog niet. Om de tarwe te dorsen die enkele boeren erbij verbouwden, kwam er een dorser die een tractor had om de dorsmachine aan te drijven.

De timmerman maakte naast zijn timmer en herstelwerkzaamheden als het nodig was ook doodskisten geheel verzorgd met bekleding. De benodigde lijkkoets kwam van buiten de gemeente.

De heer Verveer aan de Tiendweg had een mandenvlechterij. Hier werden naast manden die door bakkers en boeren gebruikt werden ook grotere producties gemaakt van tenen manden voor een fabriek in Rotterdam om roomboter te exporteren naar o.a. Engeland. Soms had hij wel 20 mensen om dit te kunnen realiseren.

Verder vinden we er nog een visser die zijn fuiken in de poldersloten uitzette en zijn paling, voorn, snoek en zeelt meestal verkocht aan opkopers van buiten de gemeente.

In de maand november werd een varken geslacht bij de boer thuis, waarvoor de slager besteld werd.

De bakker, groenteboer en kruidenier kwamen de buurt door met hun paard en wagen, of bakfiets en de schoenmaker en olieboer met een hondenkar of een kruiwagen.

Op de Lekdijk waren twee winkels die kruidenierswaren verkochten. Henk Verveer ging ook de boer op om bestellingen op te schrijven en bracht het dan later bij de klant. Als je in zijn winkel wat ging halen en je was goed bekend bij hem, dan kon je het op laten schrijven en later betalen.

Veel boeren verbouwden zelf groenten, kool en aardappelen. Maar niet iedereen had een groentetuin en daarom was er handel voor "Aai de groenteboer", zoals hij genoemd werd. Arie Versluis ging met zijn paard en wagen wekelijks langs en leverde alles wat men nodig had.

Op de Tiendweg had Bos een schoenenherstel werkplaats in het zijkamertje van een woning.; hij kon ook schoenen op maat maken. Voor klompen en klomplaarzen moest je bij de gebroeders Bot aan de Lekdijk zijn. Hennie Verhoef vertelt dat zij als kinderen daar na schooltijd graag kwamen om wat te helpen opruimen en een enkele maal mochten ze tripklompen verven binnen de strepen die Toon Bot er al van te voren had ingesneden.

Ook elektrische apparaten kon je op aan de Lekdijk kopen, zoals een radiotoestel, dat toen nog iets heel bijzonders was. Maar ook een strijkbout en ander elektrische zaken. Aart Verhoef verzorgde ook elektrische verlichting in woningen en stallen. Een groot reclamebord aan de dijk liet zien wat hij verkocht.

In Schuttersvlucht, dat net nog bij Willige Langerak behoorde en na 1950 bij Schoonhoven kwam, waren nog twee kleine bedrijven zoals de schilderswinkel van Lankhorst, een altijd lachende en zingende man, die zijn verf zelf mengde met kleurstoffen uit een heleboel laadjes met daarop de verfstrepen van zijn gemengde verf.

In het laatste huis woonde Rien de Jong de kolenboer, die grote bergen steenkool en cokes in zijn tuin had liggen. Later bleek dit één van de meest verontreinigde plekken van Willige Langerak te zijn.

A. De Nederlands Hervormde Kerk

Montignylaan 18 – gemeente Schoonhoven

Historie

De kerk wordt voor het eerst genoemd in 1272, maar reeds eerder zal hier een godshuis hebben gestaan. Slechts de fundering van de kerktoren stamt nog uit die tijd. Door de eeuwen hebben oorlogen en overstromingen de omgeving geteisterd. De vroegere kerk is totaal verwoest geweest.

Duidelijk is nog te zien dat de kerk op een verhoging (terp) is gebouwd. Het diende in vroeger jaren dan ook als toevluchtoord bij rampen. Bekend is dat op de begraafplaats vee bijeen werd gedreven in terstond vervaardigde stallen en dat de bewoners hun toevlucht zochten in de kerk. Bij de overstroming in 1760 wordt geschreven: 'Daar zyn in deese Kerke veele Koeyen voor het water bewaart geworden: ook ziet men buyten aan de Zuydzyde daar tegen, nog heden twee Koestallen, in de nood van Riet en Strooi gemaakt, en nu van de Beesten weder ontruymt'

Het kerkgebouw heeft niet altijd dezelfde omvang gehad. Rond 1650 is de huidige vorm tot stand gekomen. Het huidige gebouw dateert uit de 18e eeuw. In 1911 wordt een stuclaag van pleisterwerk aangebracht waarvan het karakteristieke witte kerkje zo bekend is. Door steunberen met daartussen vensters zijn vier traveeën gevormd; de vensters hebben rondbogen en roede-verdeling. Het zadeldak is gedekt met Oudhollandse dakpannen.

Kerktoren

De huidige toren is gebouwd in 1627, zoals de steen boven de ingang aangeeft. De toren werd gebouwd op oude funderingsresten van baksteen in kloostermoppen (bepleisterd) en daarboven in diverse kleuren en afmetingen van waalvorm, drielingen en ijsselstenen.

De toren had ook een functie als verdedigingswerk, waartoe een aantal schietgaten zijn aangebracht die nu nog zichtbaar zijn. Ook de dikte van de muren wijzen hierop. Want terwijl de kerkmuren een dikte hebben van ongeveer 40 cm. zijn de torenmuren boven het maaiveld wel 120 cm. dik.

De vierkante toren is met waterlijsten verdeeld in drie geledingen. De spits is iets ingesnoerd en gedekt met leien in maasdekking. De windvaan is met bladgoud bekleed.

De galmgaten in de derde geleding geven de plaats aan waarachter de klok is opgehangen.

Interieur Kerk

De Nederlands Hervormde kerk heeft de grondvorm van een zaalkerkje met daarachter de consistoriekamer. De huidige kerkzaal is rond 1650 gebouwd. Ook in het oude meubilair, op de preekstoel

en op één van de herenbanken is het jaartal 1650 terug te vinden. Het plafond heeft een hemelsblauw geschilderd tongewelf, wat volgens een beschrijver in de 17e eeuw "Dit Godshuys een goed aanzien geeft".

Kroonluchters, oud en nieuw

De kerk bezit een tweetal prachtige koperen kronen die uit dezelfde periode stammen als de preekstoel en de herenbanken. Beide zijn van massief koper gemaakt en nog in originele staat. Tijdens de laatste restauratie is er een nieuw exemplaar toegevoegd. Een leuke uitdaging om uit te zoeken welke de nieuwe is.

Preekstoel

De zeskantige preekstoel uit 1650 heeft een zeskantige voet en loopt waaiervormig uit. De kuip heeft toogpanelen met gecanneleerde pilasters en is versierd met acanthusbladeren en rozetten. Daarboven een rugschot met een versierd klankbord.

Bijzondere ornamenten zijn de kansellezenaar, de zandloperhouder en het doopbekken.

Zandloper

Na de Reformatie werd de preek het belangrijkste onderdeel in de kerkdienst. Preken konden wel twee uur of langer duren. Sommige stads- en dorpsbesturen achtten het dan ook noodzakelijk de duur van de preek aan een maximum te binden. Door middel van een zandloper kon men de tijd in het oog houden. De zandloperhouder werd op een voor de predikant goed zichtbare plaats aan de preekstoel bevestigd.

Dooptuin en herenbanken

De dooptuin was afgesloten met een fraai doophek met koperen doopboog. In verband met de veiligheid is het doophek later weggehaald, het is nu opgesteld in de consistorie. De rand van houtsnijwerk op het doophek is terug te vinden op de preekstoel.

Tegen de noordermuur staat de Herenbank van de ambachtsheren met het alliantiewapen van de familie de Montigny-Bisdom van Vliet. Daarvoor staat de Kerkenraadbank.

De Regeringsbank staat tegen de zuidermuur en was bestemd voor het gemeentebestuur van Willige Langerak en Zevender. Het orgel uit 1886 tegen de westmuur is van de orgelbouwer L.van Dam en heeft een fraaie klank. De orgelkast in de stijl van de neo-renaissance is ontworpen door J.Smit te Schoonhoven.

B. Openbare lagere school - Tiendweg 28 en 30

De onderwijzerswoning en het schoolgebouw

Op 16 december 1864 constateert de gemeenteraad van Willige Langerak dat het schoolgebouw en de onderwijzerswoning, tegenwoordig Tiendweg 28 en 30, aan vernieuwing toe is. Het duurt vervolgens acht en een half jaar voordat de bouw kan beginnen.

De onderwijzerswoning en de school zijn ontworpen door Johannes van der Harst te Vreeswijk, opzichter bij Rijkswaterstaat. Op 14 oktober 1871 dient hij zijn plannen in bij de gemeenteraad. Het Rijk en de Provincie besluiten bij te dragen in de bouw van de nieuwe school en onderwijzerswoning, onder voorwaarde dat de gemeente 4.000 gulden investeert. Op 3 juli 1873 wordt de bouw van een nieuwe openbare school en onderwijzerswoning aan de laagste inschrijver, W. van der Roest te Oudewater gegund, voor een bedrag van 9.285 gulden. De bouw vindt plaats onder toezicht van de timmerman J.J. van der Kwast te Jaarsveld. In 1875 wordt door de burgemeester van Willige Langerak S.I. van Nooten de eerste steen gelegd voor de bouw van de onderwijzerswoning. Boven de deur staat “Linquenda”, wat betekent “Eens zullen we van deze dierbare plek afscheid moeten nemen.”

De oorspronkelijk bouwtekeningen zijn niet bewaard gebleven, maar uit de raadsnotulen is op te maken dat het schoolgebouw een houten vloer heeft en slechts één klaslokaal. Op 15 augustus 1894 wordt besloten een schot te plaatsen, waardoor er twee klaslokalen ontstaan.

De onderwijzers

Vanaf de opening tot aan de opheffing van de nieuwe openbare school wonen er vier onderwijzers in de woning. De eerste bewoner, de 28-jarige Jan Egbert Kornelis van Wijnen, woont er verreweg het langst, namelijk 40 jaar. Voor zijn aanstelling in Willige Langerak is hij hulponderwijzer te Jaarsveld (1866-1870) en daarvoor in Acquoy.

Naast zijn functie als hoofdonderwijzer verdient hij de kost als koster, voorlezer, begrafenisondernemer en voorzanger in de Hervormde kerk.

Van Wijnen trouwt drie keer en wordt vader van acht kinderen, waarvan er twee levenloos ter wereld komen. In 1879 blijkt zijn eerste vrouw, Jacoba Maria Kentie, ziek te zijn. Op 10 december van dat jaar vraagt hij aan de gemeenteraad een toelage in de kosten van de medische zorg voor zijn ernstig zieke vrouw. De burgemeester vindt echter het salaris van de onderwijzer te laag en in plaats van een toelage stelt hij voor het salaris met 100 gulden per jaar te verhogen, waar een meerderheid van de gemeenteraad mee instemt.

Van Wijnen's vrouw overlijdt uiteindelijk elf dagen later. Zijn tweede vrouw Wilhelmina Blok sterft in 1888 bij de geboorte van een dochter in het kraambed. Zijn derde huwelijk met Adriana van Arkel blijft kinderloos.

Uit de raadsnotulen van 23 augustus 1895 blijkt dat het slecht gesteld is met de kwaliteit van het onderwijs in Willige Langerak, want een aantal inwoners verzoekt verbetering ervan. Een onderzoek door burgemeester en wethouders en de schoolopziener wijst uit, dat het onderwijs zeer onvoldoende is; dat komt deels omdat het schoolhoofd "weinig toewijding" toont en deels omdat ouders de kinderen te veel van school houden. Besloten wordt het schoolbezoek te stimuleren door het geven van prijsjes en een nader onderzoek in te stellen naar de klachten over de hoofdonderwijzer. Op 28 februari 1896 rapporteert de districtsschoolopziener dat het onderwijs te Willige Langerak aanzienlijk is verbeterd, omdat het schoolhoofd zich er nu meer voor inzet.

Hoofdonderwijzers	
- Jan Egbert Kornelis van Wijnen	1870-1915
- Jacobus Wessel Keemink	1915-1925
- Johannes Bernardus Blankenstein	1926-1929
- Alexander Neugebauer	1929-1952
Onderwijzeressen	
- Petronella van Nijendaal	1886-1888
- Sophia Johanna Lazonder	1888-1889
- Anna Catharina Geerling	1889-1891
- Maria Cornelia Jacoba Kersbergen	1891-1892
- Martina Neeltje Metje Brand van Straaten	1892-1893
- G.J. Teljer	1894-1895
- B. van den Hoek	1895-1909
- Antje Catharina van der Haven	1909-1914
- M.W. van Dam	1914-1926

Op 9 maart 1915 krijgt de inmiddels 72-jarige hoofdonderwijzer Van Wijnen eervol ontslag. Lang kan hij niet genieten van zijn pensioen, want twee maanden later, op 18 mei, komt hij te overlijden.

Zijn functie wordt op 30 juli 1915 overgenomen door de 23-jarige Jacobus Wessel Keemink, onderwijzer te Rotterdam. Vier maanden na zijn aanstelling treedt hij in Schelluinen in het huwelijk met de 21-jarige Willempje Pierhagen. Samen krijgen ze in 1920 één kind, een zoon. In totaal is hij tien jaar hoofdonderwijzer in Willige Langerak als hij in 1925 voor dezelfde functie naar Westzaan vertrekt. Omdat het aantal leerlingen dan al sterk is gedaald, wordt de in 1914 benoemde hulponderwijzeres juffrouw Van Dam op wachtgeld gesteld en vooralsnog voor een periode van een jaar tot schoolassistente benoemt.

De nieuwe hoofdonderwijzer is de 24-jarige Johannes Bernardus Blankenstein. Ook hij treedt, acht maanden na zijn aanstelling, in het huwelijk. Hij trouwt in Utrecht met Christina van der Vooren. Lang blijft hij niet in Willige Langerak, want in 1929 vertrekt hij alweer naar Leiderdorp.

Op 20 november 1929 wordt Alexander Neugebauer, onderwijzer te Vreeswijk, tot hoofd van de openbare lagere school te Willige Langerak benoemd. Ook onder zijn leiding blijft het aantal leerlingen dalen. Op 22 april 1931 besluit de gemeenteraad het salaris van de schoonmaakster te verlagen tot 75 gulden per jaar, omdat er nog maar één schoollokaal in gebruik is. In januari 1938 is het aantal leerlingen gedaald tot slechts zeventien. Een jaar later wordt dan ook besloten tot opheffing van de school en tot het aangaan van een gemeenschappelijke regeling met Schoonhoven. De Minister van Onderwijs houdt de sluiting echter tegen. Het duurt uiteindelijk nog tot 1952 voordat de openbare school definitief zijn deuren sluit.

Vazen – Ineke en Nico van der Knaap

Vooral de oudere inwoners uit Willige Langerak zullen veel herinneringen hebben aan de vroegere Openbare school. De school is na sluiting voor velerlei doeleinden gebruikt. Bas Korevaar oud leerling en later bewoner van het huis bij de school, heeft de school jarenlang de school benut voor het houden van varkens.
Later werden hier klompen, touw en borstelwerk verkocht. Dat alles is nu ondergebracht in het Natuurmuseum "De Wielewaal".

Op deze Open Monumenten Dag kunt u in de school oude vazen en kaststellen bewonderen. De vazen komen van een verzamelaar en zijn van Duits, Italiaans en Chinees aardewerk.
U bent welkom bij Ineke en Nico van der Knaap
Contact: N.v.d.Knaap1@kpnplanet.nl.

Smederij - Sebastiaan Dost

Het werk van Sebastian Drost bestaat voornamelijk uit historische reconstructies van archeologische opgravingen en van historische afbeeldingen, zoals kookgerei, gereedschap, wapens, etc. Sebastiaan is smid bij Smederij Goyland en hij is begonnen met de smederij in 2005 nadat hij de opleiding tot smid in Engeland succesvol had afgesloten.

Ook maakt Sebastiaan kopieën van architectonisch ijzerwerk zoals muurankers, scharnieren en hekwerken. Daarbij maakt hij zoveel mogelijk gebruik van de technieken van vroeger.

Daarnaast maakt Sebastiaan veel modern ijzerwerk. Dit varieert van tuinhekken tot binnenverlichting en winkelinterieurs, alles naar eigen ontwerp of naar ontwerp van klanten.

Zijn werk is over de hele wereld te vinden van China tot Amerika en in veel musea door heel Europa.

Sebastiaan woont samen met zijn vrouw en drie zonen aan de Lekdijk in Lopik.

Meer informatie: www.smederijgoyland.nl

Glas in lood – Glazenier Heidi Boele / Glasatelier De Grienduil

De techniek van glas in lood is al eeuwen oud. Het eerste glas in lood paneel dateert van ongeveer eind 9e eeuw. Omdat het vroeger niet mogelijk was grote stukken glas te maken werden kleine stukken glas op maat gesneden en in H-vormige loodprofielen gezet. Deze loodprofielen werden op de kruispunten aan elkaar gesoldeerd. Om de ramen wind- en waterdicht te maken werd er tussen de loodlijst en het glas een kit op basis van lijnolie en krijtpasta aangebracht. Door gekleurd glas te gebruiken en brandschilderingen op het glas aan te brengen konden er patronen en voorstellingen gemaakt worden. Zo kon het met de bouwstijlen meegaan en is het een decoratieve kunstvorm geworden. De techniek wordt nog vrijwel onveranderd toegepast.

Heid heeft de opleiding tot glazenier gevolgd aan de Vakschool in Schoonhoven. Deze opleiding is zij gaan volgen omdat zij glas in lood prachtig vindt en het geweldig is dat het een echt oud ambacht is met een eeuwenoude, vrijwel onveranderde techniek. Met glas in lood kunnen mooie dingen worden maken, het glas is er in vele kleuren en structuren. Ook is het mogelijk door middel van van fusing, slumping en casting mooie glas objecten te maken. Hiervoor is een oven nodig met extra hoge temperaturen. Vooral het samenspel tussen glas en licht geeft het kunstwerk een extra dimensie. Fascinerend wat licht met glas doet. Heidi maakt glas in lood panelen waar brandschilderkunst en gefusede onderdelen in zijn verwerkt. Daarnaast maakt zij o.a. glazen schalen, wandobjecten en sieraden en geeft ze workshops aan kleine groepen

Meer informatie: www.glasatelierdegrienduil.nl

Schilder – Cees van Leeuwen

Plateelschilder Cees van Leeuwen volgde na de opleiding als plateelschilder een studie aan de Tekenacademie in Den Haag. Hij ontwikkelde zich tot een unieke kunstenaar en in 1980 werd hem de titel Meester plateelschilder toegekend. Hij heeft heel bijzondere opdrachten gehad bijvoorbeeld het maken van een serie van 20 tableaus voor de Koninklijke Marine die bestemd waren als relatiegeschenk. Op de huidige expositie zijn allemaal nieuwe werken te bewonderen van Cees van Leeuwen die door de speciaal gebruikte techniek uniek genoemd mogen worden.

De heer van Leeuwen is op verschillende manieren bij het kunstbeleid van de gemeente Lopik betrokken. Hij was lid van de Kunst Adviescommissie, is adviseur bij de Stichting Smith-Faddegon en was 10 jaar lid van de werkgroep Kunst en Cultuur (tot 1 januari 2013).

Voor de eerste keer wordt het werk van deze kunstenaar geëxposeerd. De bijzondere kunststukken: Ideeën van schilders van het modernisme (o.a. van Mondriaan, Picasso en andere tijdgenoten) zullen u en alle bezoekers verrassen.

Meer informatie: Cees van Leeuwen, Jan van Ieperenstraat 19, 3405 XM Benschop

C. De Wielewaal - Tiendweg 26

Op dit adres woont de 3e generatie van de familie Rijneveld.

De boerderij is gebouwd rond 1904 door Cornelis Versteegt, voormalig molenaar van de middelste molen in Cabauw. Hij bouwde de boerderij voor zijn dochter Merrigje Cornelia Versteegt die trouwde met Laurens Rijneveld. Samen kregen ze elf kinderen. Hij was een boer met zeven koeien, een paar pinken, een paar varkens, kippen en een geit. Daarvan konden ze rondkomen.

Henk Rijneveld, één van de elf kinderen werd boer op de ouderlijke boerderij. Tot in begin jaren ’70 was de boerderij volop in bedrijf. Henk trouwde met Christien Ruiter en samen kregen ze vijf kinderen. In 1985 trouwde Lou Rijneveld, de één na jongste zoon, met Marijke van Os. Samen namen ze de voormalige boerderij over. In 1992 verlieten de laatste varkens het bedrijf. Doordat de schuren leeg kwamen te staan, ontstond er plaats voor een nieuwe bestemming.

Lou heeft een grote passie voor de natuur. Dit speelde door in zijn werk als melkwinningsadviseur waarbij hij een groot werkgebied had. Hij vond daarbij veel vogels en dieren langs de weg. Deze werden geprepareerd en dit leidde tot een steeds groter groeiende collectie.

Uiteindelijk kreeg de collectie vogels en dieren een plek in de voormalige kapberg, waar voorheen varkens in huisden. Hiermee werd het begin gemaakt met het Natuurmuseum ‘de Wielewaal’. De naam komt van de ‘wiel’ (in de volksmond ook wel ‘waal’ genoemd) ontstaan bij een dijkdoorbraak, tegenover het museum. De namen samengevoegd refereert aan de vogel Wielewaal die in de jaren ’60 voorkwam in Willige Langerak. Door de veranderingen in het landschap verdween deze soort.

Inmiddels is het museum uitgegroeid tot een professioneel natuurmuseum. Het geeft een beeld van de natuur in het veenweidegebied. Het museum is met eigen handen opgezet. Lou Rijneveld schildert diorama’s met idyllische vergezichten op dorpskernen uit de nabije omgeving. Het museum geeft daarmee een levensechte blik op de natuur in het Groene Hart.

In de loop van de drie generaties hebben er grote veranderingen plaatsgevonden in het gebruik van het landschap. Deze veranderingen vinden nog steeds plaats en hebben invloed op de natuur en het gebruik van het veenweidegebied. In het natuurmuseum worden natuur en cultuur in elkaar verweven. Ook op het boerenerf met de klompenwinkel maken bezoekers kennis met een stukje cultuurhistorie. Alles bij elkaar geeft het een compleet beeld van het Groene Hart toen en nu.

De moeite van het bezoeken waard. *Meer informatie: www.museumdewielewaal.nl*.

Mandenmaker – Sander Rijneveld

Veel mensen beoefenden vroeger het ambacht mandenmaken uit. Dat was noodzakelijk omdat manden al eeuwen worden gebruikt om groenten en fruit in te bewaren en te oogsten. Elk gewas had zijn eigen soort mand, gemaakt op de wensen van de gebruiker en het gewas.

Bij mandenmaken wordt gebruik gemaakt van een vlechttechniek, vandaar wordt ook wel de naam mandenvlechten gebruikt. Vroeger werd er gevlochten met meestal streekeigen materiaal, namelijk éénjarige twijgen van de wilg. Later werd rotan ingevoerd afkomstig van de rotanpalm uit de subtropen. Het telen en oogsten van het vlechtmateriaal is een arbeidsintensieve bezigheid, evenals het vervaardigen van de manden. Vandaar dat er veel wordt geïmporteerd uit lagelonenlanden.

Sander Rijneveld vlecht een broedkorf

Het mooie ambacht mandenmaker en de streekgebonden manden verdwijnen langzamerhand uit het beeld. Het ambacht wordt in Nederland nog maar door een kleine groep als beroep beoefend en als hobby. Toch waren vroeger zowel het materiaal als de mand niet weg te denken. Het was een noodzakelijk gebruiksvoorwerp.

In verschillende dorpen langs de rivier de Lek werd wilgenteen geteeld voor de mandenmakerij of andere gebruiksvoorwerpen. Zo'n veld met wilgen wordt ook wel een 'griend' genoemd. De voedzame rivierklei en slib die de rivier met vloed en springtij met zich meebrengt, waren en zijn uitermate geschikt voor de wilgen. De wilg werd niet alleen voor manden gebruikt. Het materiaal was erg 'gewillig' en men gebruikte het ook voor bonenstaken, gereedschapsstelen en ander vlechtwerk. De wilg is dankzij deze geschiedenis nog steeds niet uit Willige Langerak en het Groene Hart weg te denken. Op de open monumentendag is te zien wat je zoal kunt maken van wilgenteen.

Houtbewerker – Matthijs Rijneveld

Matthijs Rijneveld is houtbewerker. Van hout maakt hij stelen, handvatten, schalen, lepels en nog veel meer dingen. Tegenwoordig wordt hout eerst gedroogd, maar vroeger gebruikte men het hout vaak 'groen', dus als de boom pas geveld was. Dan is het hout makkelijker te bewerken. Mathijs: “Om het hout te vormen naar zijn wensen, maak ik gebruik van een haalbank, een draaibank, een hakblok en messen, gutsen en bijlen. Allemaal gereedschappen die op mankracht worden aangedreven. Benieuwd hoe die gereedschappen werken? Kom langs en maak het mee!”

Hoogstamfruit verhalen - Peter Both & Cor Portuijt

De Vereniging Hoogstamfruit Groene Hart is een vereniging van eigenaren van hoogstamfruitboomgaarden. Haar ontstaan heeft ze te danken aan het initiatief van de Stichting Streekeigen Productie in het Groene Hart. Met medewerking van Landschapsbeheer Zuid-Holland en Landschapsbeheer Utrecht kwam de Stichting in mei 1998 met een aantal eigenaren van hoogstamboomgaarden bijeen. Uiteindelijk leidde dit tot de oprichting van de Vereniging Hoogstamfruit Groene Hart op 14 februari 2000. Inmiddels is de vereniging uitgegroeid tot ongeveer 80 leden.

Enkele activiteiten zijn:

- Gezamenlijke opslag en sorteren van fruit.
- Gecoördineerde afzet van onbespoten fruit met EKO keurmerk.
- Verkoop van het fruit en de producten op de biologische markten en aan restaurants.
- Gezamenlijk laten verwerken van het fruit tot appel/ perensap met EKO-keurmerk. Deze is met de Open Monumentendag te proeven en te kopen.
- Gezamenlijke inkoop van bomen, boomkorven palen en biologische mest.

Meer informatie: *www.hoogstamfruitgroenehart.nl*

Klompen bewerken – Jan Slootjes

Jan Slootjes was in zijn werkzame leven metselaar. Nadat hij werd afgekeurd voor dit werk, kwam hij in contact met het Rode kruis.

Daar werd hij gevraagd om wat klusjes te doen met houtsnijden, eenvoudig werk waar Jan zich steeds meer in heeft bekwaamd.

Hij maakte dienbladen, vlinders, kistjes en ook klompen, die werden voorzien van kunstig houtsnijwerk. Van oorsprong werden bruidsklompen voorzien van houtsnijwerk met soms ook de initialen van het bruidspaar. De motieven ontwerpt hij zelf. Deze worden op de uit te snijden vlakken getekend en daarna uitgesneden.

Een tijdrovende en precieze klus! nmiddels heeft de heer Slootjes al heel veel werstukken gemaakt.

Op de Open Monumentendag hoopt de inmiddels 82 jarige Jan Slootjes , bij gezondheid, klompen te komen houtsnijden.

Geitenkaas - Peter & Ida Both

De familie Both heeft vanaf 1987 Toggenburger geiten. De eerste geit kochten zij bij Marijke Rijneveld. Dit is de stammoeder met de naam Marry.

Rond 2000 hadden zij al zoveel Marry's gefokt, dat ze voldoende melk hadden om geitenkaas te maken. Al de kazen worden thuis verkocht. De geiten hebben op keuringen al veel prijzen behaald hebben. Inmiddels zijn er al 124 geiten uit de Marry-stamlijn gefokt. Verschillende van hen zijn verkocht door heel Nederland.

Sinds kort bieden zij workshops aan waarin men zelf een kaasje kan maken. Dit is mogelijk van 4 t/m 8 personen.

Op de Open Monumentendag kunt u hun geitenkaas proeven en kopen.

Meer informatie: *www.lekkerbuiten.net*

D. De Wilgensprong - Graaf Floris IV weg 1

Op de driesprong van Willige Langerak, bevindt zich De Wilgensprong, Koffie/Thee lunchroom.

Als eerste huis stond hier de timmermanswerkplaats van Piet Oostrom. In 1957 bouwde Koos Schep een nieuw huis op de Driesprong. Zijn kleinzoon, Johan Schep, bouwde in 2004 het huidige huis, met nog altijd een timmer-/aannemersbedrijf.

In 2007 werd de garage omgebouwd tot Kadowinkel en later uitgebreid met koffie/thee-lunchroom.

Tijdens de monumentendag zijn de winkel, terras en lunchroom de gehele dag geopend.

De Wilgensprong serveert deze dag onder andere een broodje ***Graaf Floris de IVe***.

Meer informatie: Piny Schep, http://www.dewilgensprong.nl

Kunst & ambacht op locatie D

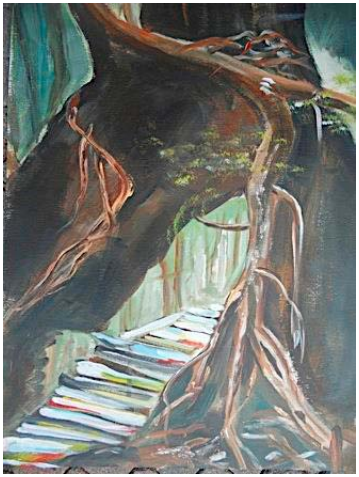

Schilderen – Erika den Boer

Erika is haar hele leven al creatief bezig, zowel in haar vrije tijd als voor haar werk.

Schilderen is één van haar creatieve activiteiten. Na een aantal jaren schildercursus, studeert zij sinds 2011 aan de NAU in Utrecht. Daar werkt zij vooral aan het ontwikkelen van haar eigen stijl. De omgeving waar zij woont en is opgegroeid is meestal haar grootste inspiratiebron.

Meer informatie: henk-en-erika@hetnet.nl

Boekbinden - Judith van Stam

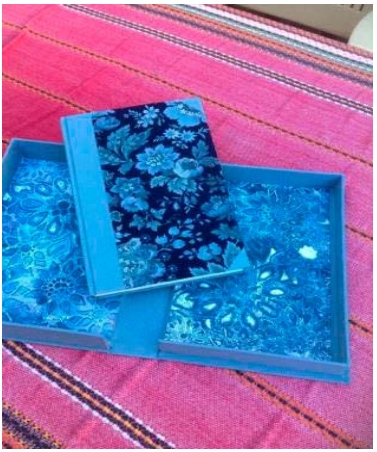

Judith is altijd gefascineerd geweest door papier en boeken. Zij begon zelf reisdagboekjes te maken en vond daarvoor inspiratie op internet en YouTube. Dat was leuk, maar zij wilde toch meer weten over technieken en hoe een boek in elkaar zit. Zij ging op zoek en vond de 2-jarige opleiding handboekbinden in Utrecht. Inmiddels heeft zij het eerste jaar achter de rug en kan zij linnen boeken maken met zowel rechte als ronde rug, foedraal en doos en handbestoken kapitaalband. Wat voor haar vooral zo boeit, is het maken van het boek van begin tot eind; van het vouwen van de katernen en het naaien van de boekblokken tot het bekleden van de boekband en het maken van een precies passende doos.

Contact: jjvanstam@hetnet.nl

Muziek – Savonds Als Het Donker Wordt

Savonds Als Het Donker Wordt, of kortweg SAHDW, heeft zich gespecialiseerd in het "in een akoestisch jasje steken" van de allermooiste Engelstalige hits uit de Gouden Eeuw van de popmuziek. Veel daarvan, maar niet alles, is muziek uit de top 2000. Elk optreden van SAHDW is vooral voor de "oudere jongeren en de jongere ouderen" één groot feest van herkenning.

Het belangrijkste element vormt de meerstemmige en afwisselende zang. De heren begeleiden zichzelf daarbij op akoestische gitaren, mandoline, banjo, bas, percussie en mondharmonica. Daarbij wordt een geluidsniveau gehanteerd waarbij het mogelijk blijft om zonder stemverheffing het gesprek op gang te houden.

De band heeft in diverse theaters opgetreden, maar ook in een kerk, in een kasteel, in restaurants, op straat, tijdens festivals of in de woonkamer en altijd spat het plezier in het spelen er vanaf. De heren hebben zich plechtig voorgenomen er mee te stoppen, zodra dat niet meer het geval is. Maar dat kon nog wel eens jaren gaan duren.

Meer informatie: http://www.sahdw.nl

E. De School met de bijbel 'Immanuel'
huidig Buurthuis 't Wilgegat - Graaf Floris IV weg 2

Bestuur school

Bij de oprichting van 'der vereniging voor gereformeerd onderwijs' in 1925 waren er 8 bestuursleden, waarvan 4 gereformeerd, en 4 hervormd. Uit notulen van 17 juni 1926 blijkt dat de School met de Bijbel geopend moest worden op 3 augustus van dat jaar. Voorzitter was toen G.Rijneveld, Secretaris J. Verhoef en de penningmeester J. Bons. In de loop der jaren waren er vele andere bestuursleden, die toezicht hielden op de gang van zaken op school. Vergaderingen weden steevast geopend met het lezen van een Psalm en gebed.

Aanbesteding.

Op Woensdag 24 Maart 1926,
des voormiddags 10 uur,
zal in het Café van Wed. P. BOEF te Schoonhoven, namens de Schoolvereeniging „IMMANUEL" te
Willige-Langerak,
publiek worden aanbesteed:
Het bouwen van een SCHOOL.
Bestek en teekening verkrijgbaar à f 5.— per stel, (rest f 2.50) bij den Architect
Dirk Stuurman,
Burg. Martenssingel, Gouda.

Gebouwen

De school is ontworpen door de geboren Ammerstolse architect Dirk Stuurman uit Gouda. Het gebouw heeft kenmerken van de Amsterdamse school, zoals de brede dak overstekken en de donkerrode steen met het mooie voegwerk. Op de gevel prijkt nog steeds de naam 'School met de Bijbel'. De eerste steen is gelegd door Ds. A.J. Hoekzema op 19 mei 1926.

Aanbesteding schoolgebouw

In mei 1926 is er een prijsopgave ingekomen voor de bouw van de onderwijzerswoning naast de school, van V.d. Werken en Woudenberg, welke f. 6.990,= bedroeg. Er werd besloten het werk te gunnen aan bovengenoemden, en het moest vóór half augustus klaar zijn.

Het brugje over de Broeidijker wetering is in 1952 aangelegd door A. Buis. Zowel de wetering als de brug zijn niet meer aanwezig.

Opheffing school

Het jaar 1985 stond in het teken van de basisschool. Er waren 27 leerlingen, wat voor het ministerie voldoende is voor de toestemming om basisschool te worden. Het gebouw en speelterrein worden aangepast, en de klassen worden groep 1 t/m 8. De bouwkundige aanpassing kostte f. 72.000 en werd deels betaald door het rijk en een deel door de gemeente. Aannemersbedrijf F.Buys heeft dit snel uitgevoerd.
Dat jaar verlieten 3 leerlingen de school, en kwamen er 8 nieuwe leerlingen. In de jaren daarna loopt het leerlingaantal terug, eind 1987 zijn er nog maar 17 leerlingen. In 1988 wordt er gesproken over opheffing van de school, in de notulen staat : 'Hoe jammer het ook is, in het belang van het kind is het niet langer wenselijk de school te laten voortbestaan'. In juli 1989 is de Raad van State te laat met hun uitspraak en is er nog waarborg voor de school om 1 jaar voort te bestaan. In dat jaar wordt ook het 25-jarig dienstverband van hoofdmeester Ludo Pieter v.d. Land gevierd. In 1990 moet de school toch echt per 1 augustus dicht en moet ook de bewoner van de ambtswoning, hoofdmeester v.d. Land, andere woonruimte zoeken.
Een scholenfusie met de Ichtus school in Schoonhoven is geen optie, daar de scholen niet in dezelfde gemeente staan. Een fusie met Lopik ook niet, omdat er dan 50% van de leerlingen naar die school zouden moeten gaan. Uiteindelijk vertrekken er 4 leerlingen naar De Regenboog in Lopik, 11 naar de Ichtus in Schoonhoven en 1 naar de Rehoboth school in Schoonhoven. Al het personeel krijgt ontslag.
Eigenaar van het schoolgebouw, de gemeente, wil het schoolgebouw voor 5 jaar, in periodes van steeds 1 jaar onder beheer stellen van de buurtvereniging, die al eerder regelmatig ruimte huurde van de school. In 1995 is in het pand het buurthuis 't Wilgegat geopend, nadat er door de buurtbewoners veel werk is verzet. Het pand is nu eigendom van de buurtvereniging. Die buurtvereniging viert dit jaar, 2015, haar 40-jarig jubileum. De onderwijzerswoning, eigendom van de vereniging voor gereformeerd onderwijs, werd openbaar verkocht, en is nu in particulier bezit.

Kunst & ambacht op locatie E

Atelier Zilverglas - Simone den Haak

In 2006 is Simone begonnen met het maken van glaskralen. Daarvoor gebruikt zij meestal Italiaans zachtglas. Het heeft iets magisch, hoe gesmolten glas transformeert tot een unieke kraal. Zij houdt erg van het schitterende dichroic glas, en zilverglas; bijzondere glassoorten die zorgen voor mooie effecten. Af en toe volgt Simone workshops van glasartiesten die zij bewondert, en zij heeft ook veel geleerd in de praktijk. Keer op keer probeert zij haar kralen af te maken met bijzondere materialen. Zij werkt daarvoor bijvoorbeeld met gebruikte horlogewijzerplaten, koper, stofjes, leer of blik. Maar ook met echt zilver. Haar kralen vinden hun weg over de hele wereld, en daar is zij uiteraard erg trots op. Speciaal voor vandaag heeft Simone kralen gemaakt met zand daarin zand uit de Lek verwerkt!
Meer informatie: http://www.atelierzilverglas.nl

Hout bewerking - Marijn van Ipenburg

Marijn is 47 jaar jong en van beroep : boomverzorger, schilder, hovenier, hobby's, bromfietsen, mooie dingen maken van hout.

In zijn werk als boomverzorger komt hij af en toe een stuk hout tegen dat te mooi is om tot kachelhout te zagen. De vorm bepaalt het uiteindelijke beeld. Soms ziet hij het gelijk, soms duurt dat langer. Zijn werk is soms figuratief, maar hij maak ook gebruiksvoorwerpen zoals banken, tafels, lampen. Het hout wat hij gebruikt moet eerst een 3 jaar drogen of wateren afhankelijk van de houtsoort. Hij werkt ook op bestelling mits het hout voorradig is

Het gereedschap dat hij gebruikt zijn: kettingzaag, beitels, gutsen, schaafjes en wat oud klompenmakersgereedschap.

Meer informatie: http://www.marijnvanipenburg.nl.

Beelden uit steen - Corina van Ipenburg

Spelen met diepte, vormen, kleur en het licht. Corina werkt in speksteen, albast en serpentijn, de zachtere steensoorten, met een voorkeur voor albast.

De beelden beginnen met een thema en een bijpassende steen. Na uren hakken, raspen, vijlen, schuren en polijsten ontstaat de uiteindelijke vorm. 'Het mooie van deze steensoort is de onvoorspelbaarheid van het materiaal. Een zacht deel, een natuurlijke breuklijn, verplicht je, steeds aan te passen aan wat er gebeurt.'

Voor meer informatie: corinavanipenburg@gmail.com

Plateelschilderen en olieverf

Sylvia Brands is geboren (in 1959) in Schoonhoven, waar zij nog steeds woont. Zij schildert al vanaf haar vijftiende jaar. Na de middelbare school is zij gaan werken bij Schoonhoven Keramiek, voorheen Plateelbakkerij Schoonhoven. Eerst als plateelschilder en later als ontwerpster van nieuwe modellen en decors. Daarnaast heeft zij van diverse schilders les gehad in het schilderen met olie- en waterverf. Sinds vorig jaar is zij haar eigen kunstschilders atelier begonnen. Hier beschildert, glazuurt en bakt zij aardewerk, maakt zij tekeningen en olieverfschilderijen in opdracht (en vrij werk) en geeft zij schilderlessen in diverse technieken aan beginners en gevorderden.
Tijdens de open monumenten dag zal zij het plateelschilderen demonstreren en laat zij wat van haar olieverfschilderijen zien.

Bronnen

- Bemmel, A.A.B., De Lekdijk van Amerongen naar Vreeswijk: negen eeuwen bescherming van Utrecht en Holland, p. 17.
- Hengst, J.A. van, De Lekdijk Benedendams en de IJsseldam, deel I, p. 1-12.
- Uyl, W.F.J. den, De Lopikerwaard I, Dorp en Kerspel tot 1814 en Lopikerwaard II, De Waterschappen
- Gaasbeek, F. en Winkelman, T., Lopik, geschiedenis en architectuur. Monumenten-inventarisatie provincie Utrecht, Zeist 1996,.
- RHC Rijnstreek en Lopikerwaard, diverse informatiebronnen waaronder L049: Gemeente Willige Langerak, inv.nrs. 4-11. Notulen van de vergadering van de gemeenteraad, 1857-1941.
- Catharina L. van Groningen, De Krimpenerwaard. Rijksdienst voor de Monumentenzorg
- Adriaan Haartsen, Utrechts water, 1000 jaar waterbeheer in de Stichtse Rijnlanden
- De Stichtse Rijnlanden, Geschiedenis van de zuidelijke Utrechtse waterschappen
- www.wiewaswie.nl, www..gahetna.nl, www.molendatabase.org en andere internetbronnen
- Het leven in Schoonhoven
- Krantenartikel: Streekarchief Midden-Holland

Colofon

Dit boekje is tot stand gekomen met bijdragen van verschillende leden van de buurtvereniging en inwoners van Willige Langerak, bestuursleden van Stichting Kunst en Cultuur Lopik, de deelnemende locatiehouders en ambachtslieden en kunstenaars.

Het boekje is gedrukt via Terberg Benschop BV.

De teksten in dit boekje zijn met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Van Willige Langerak is het archiefmateriaal beperkt, zodat verschillende bronnen soms afwijkende meningen hebben over bepaalde gebeurtenissen of de beschikbare informatie iets anders hebben geïnterpreteerd. Ook de schrijvers van dit boekje ontkwamen niet aan eigen interpretaties. De historische waarheid kan daardoor niet volledig gegarandeerd worden.

Het grondgebied van Willige Langerak uitgesneden uit de "Generaale Landkaarte van den Loopickerwaard, gemeeten Ao. 1771 door D.W.C. Hattinga"

Sponsoren

De Open Monumentendag in Willige Langerak en dit boekje werden mede mogelijk gemaakt door onze sponsoren:

TERBERG BENSCHOP

KLUS WIJS KOMMER SCHOONHOVEN

TWEEWIELER SERVICE WIM DEN HAAK
WAL 36 SCHOONHOVEN TEL.0182-382026

Maarten Littel
IJZERSTERK IN MAATWERK

Atelier Zilverglas

delekbeton

Beton Bewust

VAN DEN BERG LOPIK BV
ADVISERING • RENOVATIE • ONDERHOUD • NIEUWBOUW
Handelsweg 7, 3411 NZ Lopik, tel.: 0348-551209, email: info@vandenberglopik.nl

GARAGEBEDRIJF SCHOUTEN POLSBROEK B.V.

JAN KOUDSTAAL
VASTGOED & ASSURANTIËN BV

WERELD WINKEL
Schoonhoven
de fairtrade cadeauwinkel

De Wilgensprong

GLAZENWASSERIJ VAN DEN BERG

Lekdijk Oost 2A
2871 AD Schoonhoven
Telefoon 0182-384310
E-mail
glazenwasserij.vandenberg@planet.nl

IJsboerderij Luciano

'de Wielewaal'
NATUURMUSEUM & KLOMPENWINKEL
"Bewonder de natuur van Het Groene Hart in een schilderachtige omgeving tussen Lek en IJssel"
www.museumdewielewaal.nl

OPEN MONUMENTEN DAG 2015